

УДК 378.147:373.2

Теоретичні засади формування іншомовної методичної компетентності майбутніх вихователів дошкільної освіти

Лобода Ольга Володимирівна

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підготовка майбутніх вихователів дошкільної освіти завжди посідала особливе місце в системі педагогічної освіти. І на сучасному етапі вона не втратила актуального значення. Так, оновлений Базовий компонент дошкільної освіти, затверджений Наказом МОНмолодьспорту №615 від 22 травня 2012 р. окреслив переорієнтацію дошкільної освіти на розвиток особистості дитини, зокрема, до варіативної його частини включена іноземна мова, визначено зміст комунікативно-мовленнєвої компетенції дитини і окреслено результати освітньої діяльності. Отже, зростає потреба у фахівцях, які спроможні забезпечити максимальну реалізацію можливостей і талантів дитини у процесі введення її у світ іншої культури через іноземну мову. Звичайно, змінюються підходи до організації навчання дітей дошкільного віку іноземної мови і англійської зокрема. Організувати вивчення дітьми іноземної мови не в традиційному розумінні, а в контексті навчально-пізнавальної діяльності здатний вихователь, який володіє практичними навиками реалізації сучасних педагогічних технологій в умовах суспільного дошкільного виховання і професійною та іншомовною методичною компетентністю.

Аналіз наукових досліджень і публікацій останнього десятиліття дозволяє дійти висновку, що багато вчених зосереджують свої наукові пошуки на вивченні проблеми методичної підготовки вчителя іноземної мови для системи початкової та середньої освіти. Педагогічні, психологічні і методичні аспекти щодо передумов формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів, достатньо широко висвітлено в науково-педагогічній літературі та періодичних виданнях (А. Басіна, В. Буренко, О. Вишневський, Н. Гальскова, Н. Гез, В. Куліш, С. Ніколаєва, Є. Маслико, В. Редько, П. Сисоев, В. Яніна та інші). Увага науковців зосереджена на аналізі теоретичної бази формування комунікативної компетенції майбутніх

фахівців з іноземних мов, специфіці формування мовної та мовленнєвої компетенцій учнів відповідно до ступеня навчання, викладання іноземних мов у ВНЗ згідно засад особистісно-орієнтованого навчання, формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей студентів-майбутніх учителів відповідно до вимог сучасних професійно-кваліфікаційних стандартів навчання та ін. О.Бігич, досліджуючи сутність методичних знань, спирається на класифікацію знань, наведених В. Красних і визначає їх, як наукові, соціальні, набуті, предметні, методологічні, мовні й метамовні, декларативні, процедурні, енциклопедичні, вивчені та засвоєні [2, 146-147]. Методичні знання, на думку О. Бігич, слід конкретизувати відповідно до видів професійної діяльності вчителя.

Дослідженню поняття "професійна компетентність вчителя", його змісту, номенклатури складників, рівневої організації, більшість дослідників (Н. Кузьміна, І. Зимняя, А. Кузьминський, Н. Тарасенкова, С. Скворцова, І. Малова, І. Акуленко, О. Лебедева, Т. Руденко, О. Зубков, Л. Мітіна та ін.) виділяють у її складі методичну компетентність як окремого її виду.

Не вирішені частини загальної проблеми. Проблемі підготовки майбутніх фахівців дошкільної ланки освіти до іншомовної діяльності з дітьми дошкільного віку приділено небагато уваги (Н. Горлова, В. Карташова, І. Мордоус, Г. Рогова, Т. Шкваріна, та інші). Їх дослідження свідчать про те, що вони присвячені загальним аспектам підготовки фахівців і не розкривають особливості формування іншомовної методичної компетентності.

З огляду на зазначене, **метою статті** є здійснення теоретичного аналізу особливостей формування іншомовної методичної компетентності у майбутніх вихователів дошкільної та вчителів початкової ланки освіти, визначення понять **методична компетентність, методична культура, методична творчість.**

Виклад основного матеріалу. Дефініцію методичної компетентності вчителів початкової ланки освіти досліджували: О. Бігич, Є. Азімов, А. Щукін,

Т. Тамбовкіна, Т. Ощепкова, М. Пролигіна, Д. Старкова, І. Михалевська, Н. Соколова. Більшість учених розглядають **методичну компетентність** учителя через оволодіння ним системи компонентів: знань, умінь, навичок з урахуванням індивідуальних якостей особистості (Н. Кузьміна, І. Малова, С. Скворцова, Н. Глузман, Л. Банашко, І. Зимняя, О. Борзенкова, Т. Руденко, Н. Цюлюпа, Т. Мамонтова, О. Бігич та ін.). Але існує інша позиція, за якою методичну компетентність слід розуміти як готовність учителя до проведення занять та до творчої самореалізації (С. Скворцова, І. Ковальова). Важливість набуття практичного досвіду підкреслено в працях І. Зимньої, С. Скворцової та Н. Цюлюпи [9, с. 119-124].

Комплекс методичних знань, умінь і навичок є підґрунтям для набуття **методичної компетентності**, яка, в свою чергу, є індикатором визначення готовності до реалізації завдань мовної освіти з урахуванням майбутньої сфери професійної діяльності й предмета спеціалізації спеціальності. Тому ми, в першу чергу, звертаємося до поглядів учених, які досліджували сутність поняття “методична компетентність” і визначили її як спроможність кваліфіковано вирішувати завдання мовної освіти. Зокрема Е.Азімов, А.Щукін трактують поняття “методична компетентність” як здатність користуватися мовою у професійних цілях, у процесі навчання мови. О.Бігич позначає цим терміном сукупність методичних знань, навичок і умінь та індивідуальних, суб’єктивних й особистісних якостей вчителя іноземної мови початкової школи, яка функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвиваючий аспекти іншомовної освіти молодших школярів, а також спілкуватися з ними [2, с. 12-13]. Дослідницею вперше проведено комплексне дослідження методичної освіти майбутніх учителів іноземної мови початкової школи в трьох взаємопов’язаних аспектах: як системи, процесу і результату; конкретизовано цілі, зміст, організаційні форми і прийоми навчання студентів; визначено рівні формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи; розглянуто методи набуття студентом методичних знань; визначено

об'єкти особистісного й методичного розвитку студентів; конкретизовано складники методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи.

О. Зубков, досліджуючи складові методичної компетентності педагога, виділив такі її елементи: методичне мислення, методичну культуру та методичну творчість.

Двом першим складникам автор надає перевагу в розвитку методичної компетентності вчителя. На думку автора, **методичне мислення** – це мислення, що забезпечує вміння педагога застосовувати наявні знання для реалізації цілей виховання і навчання відповідно до методичної теорії та конкретних умов навчання. Воно виявляється в способах постановки і вирішення педагогічних завдань стратегічного, тактичного та оперативного плану.

Методична культура, на думку О. Зубкова, служить інтегрованим показником ефективності праці вчителя. У свою чергу, її потрібно розуміти як вищу форму активності і творчої самостійності, як стимул і умову вдосконалення навчального процесу, як передумову для виникнення нових методичних ідей та шляхів їх вирішення. Методична культура вчителя виступає як суб'єктний аспект його професійної діяльності, як здатність узагальнювати методичний досвід у своїй діяльності. А **методична творчість** розглядається ним як майстерність, і мистецтво, обумовлене індивідуальністю вчителя, умінням формувати і розвивати знання, зацікавити учнів наукою [4, с. 89-92].

На думку О.Котенко у контексті підготовки майбутнього педагога дошкільної і початкової ланки освіти змістом його іншомовної методичної освіти може бути лише **методична культура**, тобто та частина загальної культури, яка накопичена у царині відповідної людської діяльності - навчанні ІМ. До структурних компонентів іншомовної методичної культури фахівця науковець відносить:

1. Фахові знання всіх компонентів процесу навчання іноземної мови дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, а саме: мети, засобів, підходів до навчання ІМ дітей, структури навчально-виховного процесу з ІМ,

методів, прийомів роботи вчителя ІМ, специфічних особливостей планування навчання ІМ як конкретного заняття, уроку, його місця в системі уроків. (когнітивний рівень);

2. Уміння використовувати прийоми власної педагогічної діяльності, що ґрунтується на досвіді роботи, тобто конструктивні здібності, які передбачають застосування методичних прийомів залежно від різних умов навчання ІМ (діяльнісний рівень);

3. Науковий світогляд, креативність, критичність мислення, постійне самовдосконалення, фасилітаторські здібності, ціннісна обумовленість професійного самовизначення, що передбачає перетворення наявних методичних знань та сформованих іншомовних умінь на систему власних життєвих цінностей (особистісно-мотиваційний рівень) [5.с.52-54].

Формування іншомовної методичної культури учителя – це фундамент для розвитку психологічної, педагогічної культури, досконалого рівня володіння англійською мовою, що у поєднанні складають професійну культуру педагога та сприяють його професійному зростанню. Іншомовна методична культура, передусім, передбачає сформованість професійно-методичних умінь учителя ПШ використовувати сучасні технології у навчанні ІМ, методи та прийоми навчання ІМ; раціонально планувати і реалізовувати різні форми організації навчально-виховного процесу з ІМ як в урочний, так і позаурочний час; оцінювати рівень сформованості усіх складників ІКК учнів не порушуючи засади партнерства у процесі навчальної взаємодії з ними [5.с.53].

Отже, відштовхуючись від особливостей психологічного розвитку дітей дошкільного віку, які є ґрунтом для організації навчання іноземної мови у ДНЗ, простежується проблема наступності у навчанні іноземної мови дошкільників і учнів початкової школи. Дошкільне вивчення дітьми іноземної мови має розглядатися як підготовчий етап до навчання у школі, і тому важливо забезпечити наступність такого навчання за змістом, формою та методами, з урахуванням вікових особливостей дітей.

Педагоги, які здійснюють навчання дошкільників іноземної мови, мають бути фахівцями дошкільної ланки освіти, глибоко розумітися у сфері вікових особливостей, знати лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови дітей цього віку. Науковці і методисти працюють над розробкою нової концепції і удосконаленням змісту навчання англійської мови у дошкільних навчальних закладах та у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів, а також над забезпеченням наступності у навчанні старших дошкільників та молодших школярів.

Навчання дітей іноземної мови в умовах запровадження нової парадигми дошкільної освіти має сприяти їхньому розвитку, пізнавальній активності. Крім того, таке навчання покликане реалізувати практичний компонент навчальної мети – сформувати певний рівень освіти, дати мінімізований обсяг знань, навичок і вмінь спілкуватися другою, нерідною для дитини мовою, методичне мислення, методичну культуру та методичну творчість. Таким чином, практичне завдання навчання дошкільників іноземної мови полягає у формуванні елементарної іншомовної комунікативної компетенції.

Нам імпонує думка Т. Шкваріної про те, що підготовка вчителів іноземної мови до роботи у сучасній дошкільній ланці освіти має на меті формування професійної компетентності як інтегрованої характеристики особистості, яка об'єднує знання, навички, вміння, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль особистості, здатність адекватно користуватися іноземною мовою у професійних цілях, навчаючи мови. Автор стверджує, що професійна компетентність складається з окремих компетенцій (психолого-педагогічної, іншомовної комунікативної, методичної) [7.с.16].

Ученими О. Негневицькою, О. Протасовою, С. Соколовською, Т. Шкваріною встановлено, що дитина оволодіває іноземною мовою більш легко в умовах життєво важливого спілкування, джерелом якого для цього віку є навчальна гра, оскільки вона забезпечує справжню внутрішню мотивацію вивчення мови дітьми. Із такою позицією погоджуються й

українські дослідники Г. Беленька та І. Мордоус, наголошуючи на необхідності включення іноземної мови до повсякденного життя дошкільників – у режимні моменти, в рухову активність, образотворчу діяльність дітей, у процеси ознайомлення їх із природою та формування у них елементарних математичних уявлень, гру, працю задля створення штучного мовного середовища [1, с. 14].

К. Віттенберг розробила й апробувала методику підготовки майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій до навчання дітей іноземних мов. Автор окреслила організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів засобами ІКТ до навчання дошкільнят ІМ і запропонувала наскрізне застосування ІКТ в усіх формах організації навчально-виховної діяльності майбутніх вихователів ДОЗ.

Отже, **іншомовна методична компетентність** – це інтегральна, багаторівнева характеристика особистості майбутнього вихователя дошкільної освіти, яка є одним із найважливіших компонентів його професійної компетентності і включає знання, вміння та навички, ІКТ-компетентність, практичний досвід у вивченні і застосуванні методики навчання іноземної мови дітей дошкільного віку, психолого-педагогічних основ навчання іноземної мови дошкільників, готовність та спроможність ефективно розв'язувати стандартні та проблемні методичні завдання та здатність до творчої самореалізації і постійного самовдосконалення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. Вивчаючи проблему формування іншомовної методичної компетентності, можна дійти таких висновків, що іншомовна методична компетентність майбутнього вихователя дошкільної освіти зводиться не тільки до формування стійких стереотипів щодо форм та методів організації навчально-виховного процесу з іноземної мови у ДНЗ, а також специфіки формування видів мовно-мовленнєвої діяльності відповідно до психофізіологічного розвитку дітей дошкільного віку. Важливим аспектом діяльності викладача ВНЗ, що формує у студентів методичну компетенцію, є акцентування їх уваги на значущості професії вихователя, який буде навчати

дітей іноземної мови, функціях, що на сьогодні їх виконує вихователь, принципах його діяльності, особистісних якостях, світоглядних орієнтирах, рефлексивних здібностях.

Підсумовуючи сказане, ми дійшли висновку, що подальшого вивчення потребує розробка моделі, педагогічних умов та етапів формування іншомовної методичної компетентності майбутніх вихователів; вивчення стану сформованості методичної компетентності у майбутніх вихователів в період їхнього навчання на заняттях та під час проходження педагогічної практики, на що і скеровано організацію навчально-виховного процесу у ВНЗ.

***Резюме.** У статті проаналізовані теоретичні аспекти формування іншомовної методичної компетентності майбутніх фахівців. Розглянуті шляхи оптимізації формування іншомовної методичної компетентності майбутніх вихователів дошкільної освіти. Піднято питання наступності у навчанні іноземної мови дошкільників і учнів початкової школи. Визначено понятійний апарат методичної компетентності. Запропоновані структурні компоненти іншомовної методичної культури фахівця.*

***Ключові слова:** майбутній вихователь дошкільної освіти, іншомовна методична компетентність, методична культура, наступність у навчанні іноземної мови дошкільників і учнів початкової школи.*

***Резюме.** В статье проанализированы теоретические аспекты формирования иноязычной методической компетентности будущих специалистов. Освещены основные проблемы формирования иноязычной методической компетентности будущих воспитателей в дошкольном учебном заведении. Подняты вопросы преемственности дошкольного и начального обучения иностранному языку. Раскрыты основные понятия методической компетентности. Предложены структурные компоненты иноязычной культуры специалиста.*

***Ключевые слова:** будущий воспитатель дошкольного образования, иноязычная методическая компетентность, методическая культура, преемственность в обучении иностранному языку детей дошкольного возраста и учащихся начальной школы.*

***Summary.** The theoretical aspects of the foreign language competence analyses. The ways of optimization of forming future pre-school teachers' foreign methodical competence are examined in the article. Succession in teaching pre-school and primary school children foreign languages are analyzed. The main*

concepts of methodical competence are opened. Structural components of methodical culture are proposed.

Keywords: *future foreign language pre-school teacher, foreign language competence, methodical culture, succession in teaching pre-school and primary school children foreign languages.*

Література:

1. Беленька Г.В. Інтегроване навчання: навчально-методичний посібник для аспірантів і магістрантів спеціальності «Дошкільне виховання» / Г.В. Беленька, І.О. Мордоус. – К., 2003. – 116 с.
2. Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземних мов в початковій школі: навчальний посібник. / О.Б. Бігич. – К.: Ленвіт, 2006. – С. 11-32.
3. 5. Віттенберг К. Ю. Підготовка майбутніх вихователів засобами інформаційно - комунікаційних технологій до навчання дітей іноземних мов : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.0. 04 / Ксенія Юріївна Віттенберг. - Херсон, 2010. - 275 с.
4. Зубков О.Л. Развитие методической компетентности учителей в условиях модернизации общего образования. Автореф. Дис.. канд.. пед.. наук / А.Л. Зубков. – Екатеринбург, 2007. – 169 с.
5. Котенко О.В. Педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 20 липня 2013 року). – К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології» 2013. – 124 с.
6. Скворцова С.О. Теоретична та практична готовність як складові методичної компетентності вчителя математики / С.О.Скворцова // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: збірник наукових праць. Випуск VIII; в 3-х томах. - Кривий Ріг: Вид.відділ НМеАУ, 2010. – Т.1: Теорія та методика навчання математики. – С. 119-124
7. Шкваріна Т.М. Методика навчання іноземної мови дошкільників: навчальний посібник / Т.М. Шкваріна. – Київ: «Освіта України», 2007. – 300 с.